

Nedostopne gore in stene

Predeli, kamor planinci in plezalci ne smemo

Besedilo: Marjeta Keršič - Svetel

Mačapučare (ribji rep), sveta gora dežele Gurung (foto: Tone Škarja)

*Narodni park Visoke Tatry na Slovaškem
(foto. Marjeta Keršič – Svetel)*

Pred nekaj leti so me povabili na Mednarodni festival gorskih filmov v Poprad. Delo članov žirije je bilo zanimivo, a tudi naporno, in ko smo ogledale filmov končali, so nam gostitelji pred svečano podelitvijo nagrad, ki smo jih razdelili med avtorje najboljših filmov, naklonili cel prost dan. Iz Poprada je pogled na Visoke Tatry zelo mikaven, vreme je bilo prekrasno – in tako sem sklenila, da grem pogledat, kakšen je od blizu Lomnický Štít. Rada se sama klatim po hribih – tako ne grejo nikomur na živce moje brkljarjenje, pogovarjanje z drevesi in opazovanje oblakov. Oborožila sem se torej z zemljevidom in se namenila malo raziskat slovaške gore. Iz Tatranske Lomnice me je na Skalnaté Pleso pripeljala žičnica, naprej sem jo

mahnila po kozjih stezah proti grebenu – pogledat, kaj je na drugi strani. Čudovitega razgleda na številna ledeniška jezera pa nisem dolgo uživala. Ravno, ko sem z enim očesom opazovala panoramo Tater skozi iskalo fotoaparata, mi je nenadoma na ramo padla težka roka in globok glas je jezno zabrundal: »Gospa, kaj pa vi delate tukaj!« Bil je čuvaj narodnega parka. Nobeno moledovanje in izgovarjanje nista nič pomagali – dobesedno odgnal me je daleč navzdol, do široke peščne poti, po kateri so hodili številni obiskovalci parka kot po promenadi, in dodal še obširno pridigo o tem, da v Tatrah pač ne vlada anarhija in da je hoja zunaj urejenih poti strogo prepovedana. Razen če imaš s seboj registriranega gorskega vodnika. Ampak tudi v tem primeru gresta lahko samo po določenih plezalnih smereh – klatenje kar tako, čez drn in strn in za nosom, pa nikakor ne pride v poštev. Pika!

Lansko leto me je službena pot zanesla na Ohrid. Prijaznim gostiteljem sem omenila, da me zelo mika Galičica. Kako bi prišla tja gor? »Galičica?! Pa zar ste sasvim skrenuli s uma?!« Na Galičico nikakor ni mogoče. Tam so paravojaške enote, tam so mine, zelo mnogo min ... tam ljudje kar izginejo. Noben razumen človek ne rine na Galičico!

In Galičica je le delček goratega sveta na Balkanu, kjer so še zmeraj mine, oborožene enote, kamor človek ne more, ne da bi se bal za življenje. Po svetu pa je gorskih območij, ki so nedostopna zaradi oboroženih sovražnosti, veliko. Velika večina vseh oboroženih spopadov poteka ravno v gorah, celo zelo visoko v gorah.

Planinci, navajeni naših gora, kjer lahko hodimo in plezamo, kjer hočemo in kadar hočemo, smo razvajeni. Zelo razvajeni.

Prav gotovo je del (in to zelo pomemben del!) uživanja v gorah tudi občutek svobode. Toda ta svoboda tudi v gorskem svetu ni popolna. Želja po tem, da bi šel, kamor ti srce poželi, trči ob pravice in interese drugih – ljudi ali drugih živih bitij. So deli gora, ki so iz takih ali drugačnih razlogov nedostopni za planince in plezalce. V nekaterih primerih nam dostop branijo drugi, v nekaterih primerih pa kar sami – se pač odločimo, da bomo interesom drugih dali prednost pred svojimi lastnimi.

Najbolj znana nedostopna gora na svetu je Kailaš – sveta gora treh velikih verstev, budizma, hinduizma in bon-poja. Ko so pred časom španski alpinisti nameravali organizirati odpravo na vrh te svete gore, je izbruhnil škandal svetovnih razsežnosti. Ne le da so protestirali verski voditelji omenjenih religij in Tibetanci, svoj glas v podporo nedotakljivosti svete gore so dvignili najuglednejši svetovni alpinisti in tudi UIAA.

Mačapučare, gora z vrhom, ki spominja na ribji rep, je tudi ena tistih, na katere je vzpon strogo prepovedan. Leta 1957 se je prvič in zadnjič zgodilo, da je kakšna odprava poskusila splezati na le nekaj manj kot sedem tisoč metrov visok vrh – Britanca Cox in Noyce sta se obrnila kakih trideset metrov pod glavnim vrhom. Takoj nato je nepalska vlada na željo lokalnega prebivalstva, ki do te gore goji globoka verska čustva, vzpone najstrožje prepovedala in prepoved velja še danes.

Junija 1955 je vodja britanske odprave Charles Evans londonskemu Timesu poslal telegram z naslednjo vsebino:

»Dosegli smo vrh Kančendzenge minus pet višinskih metrov. Vsi smo živi in zdravi.«

Z lahkoto bi dosegli vrh, vendar so se le malo nižje obrnili iz spoštovanja do verovanja domačinov Sikhima, ki imajo Kančendzengine vrhove za domovanje svojih najpomembnejših božanstev. Še danes velja za odprave, ki se vzpenjajo na »Kanč« s sikhimske strani, da ne gredo prav do vrha, ampak le nekaj metrov nižje končajo vzpon. (Ljudje pa so na vrhu že stali, in to seveda ne le enkrat – toda po vzponu z nepalske strani gore.)

Povsod po svetu poznajo svete gore in v mnogih deželah tudi take, ki so zaradi svojega verskega pomena nedotakljive. Precej jih je v Koreji, na Kitajskem (Kajlaš ni edina!), na Havajih ... Na Japonskem so svete gore sekte shugendo strogo prepovedane ženskam – in te prepovedi se držijo tudi danes! V Združenih državah Amerike si številna indijanska plemena prizadevajo, da bi plezalcem preprečili plezanje na določenih območjih. Vendar pa je taka prepoved v nasprotju z eno izmed ustavnih pravic ZDA – namreč s pravico do prostega gibanja po javnih zemljiščih. Indijanci zato pri svojih prizadevanjih, da bi ohranili nedotakljivost svojih svetih krajev, navadno potegnejo krajši konec ... Ne glede na to pa večina plezalcev spoštuje

Kančendzenga z južne, sikhimske strani (foto: Tone Škarja)

verska čustva Indijancev in mnogi se pač odrečejo plezanju, da jih ne bi užalili. Morda najbolj znan primer te vrste je Devil's Tower, znamenita bazaltna stolpasta tvorba, ki je tudi naravni spomenik. Indijanci imajo vsako leto junija tam svoje verske obrede, in čeprav plezanje ni z zakonom prepovedano, velja med plezalci tihi dogovor, da se junija tam pač ne pleza. Z zapiranjem plezalnih sten zaradi verskih razlogov imamo opraviti tudi v Evropi – menihi si z vsemi silami prizadevajo preprečiti plezalcem plezanje na Meteori.

Najpogostejše omejitve dostopa do gora ali plezalnih sten veljajo na območjih zavarovanih naravnih vrednot – na primer v narodnih parkih ali

naravnih rezervatih. No, prav na tak primer sem naletela v Visokih Turah, kjer je obiskovalcem gibanje zunaj poti načeloma prepovedano. Tak ali podoben režim velja v mnogih parkih po svetu. Ponekod je hoja po brezpotjih povsem prepovedana, ponekod je prepovedano hoditi po gozdu (da o nabiranju gozdnih sadežev in gob ne govorimo!), spet drugje je treba ob vstopu na zavarovano območje natančno prijaviti, kje se bomo gibali, in tudi plačati ustrezno pristojbino. V nekaterih parkih ne dovolijo hoje po brezpotjih samohodcem, spet drugje pa območja strogo zavarovanih naravnih rezervatov popolnoma zaprejo za obisk. Tak primer imamo tudi v naši bližini: le malo stran od zelo obljudenih poti in smeri na Veliki Klek je strogi naravni rezervat Gamsgrube, kamor ne sme nihče. 26 hektarov strogo zavarovanega območja na višini okrog 2500 m spoštujejo vsi in težav s kršenjem skoraj ni.

V Sloveniji imamo nekaj pragozdnih rezervatov (med njimi so tudi taki v goratih delih), Zakon o ohranjanju narave pa za zavarovanje izjemno dragocenih delov narave predvideva tudi pri nas možnost ustanavljanja »strogih naravnih rezervatov«, kamor naj ne bi zahajal prav nihče.

Omejitve plezanja v skalnih stenah predgorij so največkrat povezane z varovanjem redkih vrst ptic – predvsem tistih, ki v skalnih stenah gnezdi. Take omejitve poznamo tudi pri nas – žal pa so vse prevečkrat povod za spore med plezalci in tisti, ki menijo, da naravno okolje sten pripada predvsem živalskim in rastlinskim vrstam, ki so tam doma in si ne morejo nikjer drugje poiskati prostora za preživetje. Z ustanavljanjem novih zavarovanih območij, predvsem pa s spoštovanjem območij mreže NATURA 2000, ki nam ga nalaga evropska zakonodaja, bo dogovarjanje o tem, kje je primerno plezati, postalo še pomembnejše.

V nekdanji Jugoslaviji je bila večina zemljišč »družbena« last in povsem samoumevno se nam je zdelo, da lahko vsi hodimo tako rekoč povsod. V zadnjih letih so se stvari močno spremenile, zasebna lastnina ima vse večjo vlogo in tudi pri nas se že dogaja, da lastniki zemljišč preprečujejo prehod po že uveljavljenih planinskih poteh. Če se ozremo, kako je s tem po Evropi, kaj hitro ugotovimo, da so table z napisi »zasebna last – prehod prepovedan« precej pogoste. Škoti na

Ama Dablam doživlja množičen obisk – je to še sveta gora? (foto: Tone Škarja)

Na levi je napis v Visokih Tatrah, ki prepoveduje hojo po naravnem okolju («Ne hodite po naravnem okolju!») (foto: Marjeta Keršič - Svetel). Na sredini je zapora poti do svete gore v Koreji (foto: Andrej Stritar). Na desni je znak, ki označuje prepoved uporabe bližnjic (foto: Andrej Stritar).

primer svojo pravico, da svobodno hodijo po pokrajini, če le ne delajo škode, štejejo za svojo veliko zgodovinsko pridobitev. In celo Angleži, ki so stoletja dolgo zapirali veleposestva pred obiskovalci, so spremenili zakonodajo tako, da so se pravice lastnikov celo na lovnih območjih precej zmanjšale. Toda še vedno velja, da ima lastnik zemljišča glavno besedo pri njegovem upravljanju ...

Dobršen del planinskih poti poteka po gozdu – tudi če potem vodijo više, nad gozdno mejo. Veljavni zakon o gozdovih lastnikom izrecno nalaga,

da morajo vsem obiskovalcem gozda dopustiti pravico prehoda. Vendar pa je v postopku nova lovska zakonodaja, ki bo na tem področju lahko marsikaj spremenila. Vsekakor pa drži, da smo ljudje v gozdu in delih ohranjene narave dobrodošli le toliko časa, dokler smo vredni zaupanja in ne delamo škode. Čim bolj bomo zares spoznavali naravo in njene zakonitosti, tem bolj dobrodošli obiskovalci bomo v predgorjih in gorah in tem lažje bomo branili svojo pravico do potepanja po tej naravi, pravico do uživanja neokrnjenih gorskih območij, ki nam jih marsikje po svetu zavidajo. ●

Preobljudena pot h koči na Tatrah: 600 ljudi na uro (foto: Andrej Stritar)

